

PROF. SABRİ ŞAKİR ANSAY'IN ARDINDAN

Prof. Dr. Kemal Tahir GÜRSOY

Profesör Sabri Şakir Ansay'ı da toprağa verdik; 9 Kasım 1962 tarihinde Sümer Sokak Numara 34 deki evinde ölümü de hayatı gibi sessiz sedasız oldu. Emekliye ayrılması vesilesi ile otuz üç yıl çalıştığı Ankara Hukuk Fakültesi'nde yapılan törenden sonra, artık onu gören az kimse vardı. Esasen o gün bugünleri bilmiş gibi, hakkında bir konuşma yaparken, göz yaşlarımı tutamamıştım; adeta bu günleri yaşar gibi oluyordum.

Talebesi, asistanı ve nihayet aynı fakültenin öğretim üyesi olarak uzun yılları beraber geçirdik; onunla görüşmediğim, konuşmadığım hemen hiçbir mesele yoktu. Böylece onun şahsiyetini pek yakından tanımak fırsatını bulmuştum; tanıdıkça ona daha fazla bağlanıyordum. Sabri Şakir'in ölümü ile Ankara Hukuk Fakültesi'nin ilk tedaris kadrosunu teşkil eden son şahsiyeti de kaybetmiş bulunuyoruz.

Sâkin görünüşü, ufak tefek yapısı, iddiasız ve mütevazı hali ile nazarı dikkati celbetmezdi. Fakat o, ilmî şahsiyeti ve ferdî seciyesi itibariyle büyük bir değerdi; okurdu, okuturdu, öğrenirdi, öğretirdi ve yazardı; Onunla yapılan her sohbet bir dersti. Dolu geçmiş ömrünün hiçbir safhasını unutmamıştı. Her vesile ile mazisini hatırlar, yaşanan hâdise ile ilgili, başından geçmiş bir vakayı anlatırdı. Böylece, geçen günleri kıymetlendirmesini bilirdi. Konuşmaları özlü idi; bilgi ve fikir ile dolu idi; mânasız yere konuşmazdı.

Sabri Şakir, yetişme tarzı ve şahsiyeti itibariyle, hususiyeti olan bir insandı : Tam manası ile bir alimdi; kendi kendini yetiştirmişti. Geniş bir hukuk ve tarih kültürüne sahipti.

Bulunduğu ilmî muhitte daima ön plânda olan bir kimse idi; şüpheli bir karaktere sahipti. Fakat ilmî sahada bu özellik ayni zamanda onun kuvvetli cephesini teşkil ediyordu. Her mânada gurur onun yanına uğramamıştı. Onunla herkes herşeyi kolayca görüşebilir, ve münakaşa edebilirdi ve bu görüşme, her halde, faydalı olurdu.

Sabri Şakir İlmiye'den Fatih ders-i âm'larından Beyşehir'in Tavvana (Doğanbey) Bucağından Şakir Efendi'nin oğludur. Anası, yine Fatih ders-i âm'larından İbrahim Efendinin kızı Emine Hanım tarafından da Eğin'lidir; 1888 de İstanbul'da doğmuştur. Mercan idadisini ikmal eyledikten sonra 1910 da Mekteb-i Kuzat (Kadı Mektebi) da yüksek tahsilini tamamlamış, sıra ile Boyabat kadılığında, İznik bidayet mahkemesi reisliğinde bulunmuştur. Bu son vazifede iken Adliye Vekaleti tarafından yapılan bir müsabaka imtihanını müteakip, tahsil etmek üzere beş sene müddetle, Almanya'ya gönderilmişti. Birinci Dünya Harbi'nden sonra, Almanya'da siyasi durumun çok bozulması üzerine, gittiğinden bir sene sonra Türkiye'ye dönmek mecburiyetinde kalmıştı.

Sabri Şakir'in hayatının Türkiye'ye avdetinden sonra yeni ve bambaşka bir istikamet aldığını görüyoruz : İstanbul sulh hâkimi, İstanbul asliye mahkemesinde aza olduktan sonra, İsviçre Medeni Kanunu'nun Türkçeye tercümesi için kurulmuş bulunan komisyonda vazife aldı. Bu komisyonda gayret ve ciddiyeti ile nazarı dikkati celbetti; çalışmaları çok faydalı oldu. Medenî Kanun kabul edildikten sonra, ehil bir hukuk işleri müdürü arayan zamanın Adliye vekili Mahmud Esad'a, Medeni Kanun Tercüme Komisyonu'nun başkanı olan Şükrü Kaya, bu iş için Sabri Şakir'i tavsiye etti. O devre, bütün yeni ve modern Cumhuriyet kanunlarının kabul edildiği bir devre idi. Bu itibarla, o zaman hukuk işleri müdürlüğü, Cumhuriyet adliyesinin en ehemmiyetli bir mevki idi. Sabri Şakir, bu nazik yıllarda bu vazifeyi bihakkın başardı. Bu sırada Ankara'da yeni Cumhuriyet kanunlarını tatbik edecek genç hâkimleri yetiştirmek üzere, Ankara Hukuk Mektebi Atatürk tarafından açılmıştı. Sabri Şakir, ayni zamanda, bu mektebin Hukuk Muhakemeleri Usulü ve İcra ve İflâs hukuku hocalığına tâyin edildi (1926). Böylelikle, hoca için yeni bir ufuk

açılıyordu. Bu tarihten emekliye ayrıldığı 23. XII. 1958 tarihine kadar fasılasız olarak Ankara Hukuk Fakültesi'nin Medeni Usul Hukuku ve İcra İflâs derslerini okuttu. 1944-1946 yıllarında, Fakülte'nin dekanlığını yaptı.

Bu devre hocanın en müsmir ve en velût olduğu bir devredir. Gerek hukuk usulü, gerekse icra ve iflâs hukuku hususi hukukun en çetin bir sahasıdır. Esasen, birbirinden ayrı iki müstakil branş olan bu ilim dallarına bilhakkın nüfuz edebilmek için, kuvvetli bir hususi hukuk kültürüne ihtiyaç vardır. Bu zorluklara rağmen, Sabri Şakir, emsaline az raslanır bir gayretle bu çetin işi de başardı. Hukuk usulü muhakemeleri kanunu Neuchatel Kantonundan, İcra ve İflâs Kanunu da, Federal İsviçre İcra ve İflâs Kanunundan, aynen, tercüme suretiyle, ıktibas olunmuştur. Fakat bu kanunlar hakkında İsviçrede yazılmış, tedris faaliyetinde kabili istifade eserler mevcut değildi. Bu yüzden, Sabri Şakir'in vazifesi bir kat daha güçlük arz ediyordu. Usul Kanunu daha ziyade Fransız Hukukundan, İcra ve İflâs kanunu da daha ziyade Alman Hukukundan mülhemdi. Bu sebeple, her iki dala da bilhakkın nüfuz edebilmek için, hem Fransızca'ya hem de Almanca'ya vâkıf olmak gerekiyordu. Kadı mektebinden mezun Sabri Şakir, bunları da yaptı. O zaman, hususi hukukçular arasında İstanbul Hukuk Fakültesi hocaları da dahil olmak üzere, Sabri Şakir Almanca bilen birkaç Hocanın başında geliyordu. Fakat Almancaya vukuf, ona büyük imkânlar sağladı ve bu sayede uzun yılların mahsulü olarak «Hukuk Yargılama Usulleri» kitabı ile «İcra ve İflâs Hukuku» kitapları meydana geldi. Beheri 500 sahifeden fazla olan ve defalarca basılmak fırsatını bulan bu kitaplar, yalnız hocanın değil, aynı zamanda, Ankara Hukuk Fakültesinin de iki kıymetli eseridir. Hoca, bu iki kitabı ile, Türk Usul ve İcra ve İflâs Hukukunu sistematize etti. Kitaplar, her bahis üzerinde büyük bir titizlikle durulmak, bütün yerli neşriyat iyice tetkik edilmek ve bütün mahkeme kararları gözden geçirilmek suretiyle meydana getirilmiştir. Öyle zannediyoruz ki, Hocanın eserleri usul hukuku tetkikatı ve tatbikatında uzun yıllar en sağlam ilmi bir kaynak olma vasfını muhafaza edecektir. Bu kitapları henüz neşretmeden bütün emelinin otuz yıl bu çatı altında ne yaptığını göstermek ve böylelikle memleketine otuz yılın hesabını vermektan ibaret

olduğunu söyler ve vazifesini ifa etmiş olmanın zevkine varmak isterdi. Her meslek adamının duyması lâzım gelen bu vazife hissi, hocada çok kuvvetli idi. Türk hukukçuları uzun yıllar onun eserlerini takdir ve hayranlıkla tetkik edeceklerdir. Bence, bilhassa usul ve icra hukuku sahasında Sabri Şakir'i istihlâf eden gençler, yeni eserler meydana getirmeye heves edecek yerde, bu dalları hocanın bıraktığı yerden ileri götürmeyi vazife edinmelidirler. İlimin gayesi de budur. Yeni nesil, eskilerin yaptığını bir tarafa atacak yerde, onlarınkine kendilerininkini de ilâve etmelidirler; bu metodun Alman ve İsviçre Hukuk Edebiyatında büyük başarı gösterdiğini müşahade etmekteyiz. Bu suretle de genç nesiller, hem hocalarına karşı minnet borcunu ifa etmiş, hem de vazifelerini de iyi başarmış olacaklardır.

Sabri Şakir dinamik bir insandı. İki profesörü meşgul edecek bir hacimde olan usul ve icra hukukları sahası, bu çalışkan insana az geldi. Biraz da, nazariyatla meşgul olmak, hukukun diğer sahalarında da çalışmak istiyordu. Profesör Sadri Maksudi Arsal'ın İstanbul Hukuk Fakültesine nakli üzerine, Fakültemizin Hukuk Tarihi ve Hukuk Başlangıcı kürsüsünü de Sabri Şakir uhdesine aldı. Bu vesile ile, hazırlamış olduğu «Hukuk Başlangıcı» kitabı, talebenin ihtiyacının çok fevkinde ve yetişmiş hukukçuların da faydalanabileceği bir eser haline gelmiştir. Keza, yine bu vesile ile hazırlamış olduğu «Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku» adlı kitabı, yeni neslin İslâm Hukuku üzerinde müracaat edebileceği yegâne eserdir. Sabri Şakir'in sayısız makale ve etüdüleri vardır. «Kanun yapma sanatı» üzerinde basılmış bir konferansı, hocanın ilmi dirayetinin ve medeni cesaretinin bir nişanesidir. Orada, bir ömür boyunca, yorulmadan ve usanmadan, biriktirmiş olduğu bilgi ve vesikalara müsteniden Türk Kanun vazınının nasıl bir metod içerisinde çalışmış olduğunu, açık ve fakat acı bir dille tenkid eylemiştir.

Sabri Şakir, talebesi olsun veya olmasın, bütün memleket hukukçularına hocalık etmiş ve ismini Yurt dışına kadar duyurabilmiş bahtiyarlardandı. Alman Mukayeseli Hukuk Derneği'nin üyesi olduğu gibi, Ankara İlâhiyat Fakültesi'nin de uzun yıllar İslâm Hukuku Kürsüsünü ehliyetle işgal eylemiştir; ki bu boşluk hâla doldurulmuş değildir. Sabri Şakir sayı-

sız etüd, makale, mahkeme kararları tenkidleri üzerinde yazıları ile 50 yıl bu memleket kültürüne hizmet etmiş, yalnız hoca değil, hocalara da hocalık eylemiştir.

Sabri Şakir, seciyesi itibarile üstün olan bir insandı; ona fakülte ve üniversite kurullarında bilhassa ihtiyaç hissedilirdi. Geniş tecrübesi, medeni cesareti, nazik meselelere istikamet verici bir kudrette idi. Ciddi meselelerde çekinmeden fikrini söyleyen bir insandı.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bir çok komisyonlarda faydalı hizmetlerde bulunmuş bir meslektaşdı. Borçlar Kanununun hemen neşri akabinde Borçlar Hukuku üzerinde sistematik bir eser yazmak Fuat Hulusî ile birlikte ilk defa ona nasip oldu. O Fakültesinin en gayretli ve en velût hocası idi. Onun aramızdan ayrılması ile husule gelen boşluk, uzun yıllar doldurulamayacaktır. Hayatını istihkar edercesine, titiz bir çalışma tarzı vardı: Hocalığının son gününe kadar çalıştı; mesleğine sönmez bir aşkla bağlı idi; ölümün bile kendisini kürsüsünden ayırmasını istemezdi. Bütün korkusu, mesleğinden ayrılmaktı. Bu korkudan dolayı uzun müddet kendisine bir jübile yapılmasına izin vermedi. «Bu benim ölümümdür» derdi ve hakikaten de öyle oldu 32 senesi hocalıkla geçen ömrünün 70 inci yılın idrak ettiği gün, bu vesile ile yapılan tören salonundan kendisini ancak kollarımız arasından çıkarabildik. Meraşımı müteakip evine dönüşünde, çocuklarına «artık ben öldüm» demişti. Bu söz, hem samimi, hem de doğru idi; o günden itibaren hoca, dünyasına küsmüştü, sıhhati birden bire bozuldu ve kendisini vefakâr eşinin ihtimamına terketti ve nihayet ölüm onu da elimizden aldı.

Sabri Şakir mütedeyyin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldiği ve sarıkla meslek hayatına başladığı halde, her yönden garpli bir insandı. ATATÜRK'e ve onun eserlerine samimi olarak bağlı idi; sadık bir inkilâp çocuğu idi. Bütün ders ve eser ve sohbetlerinde bu ruhu devamlı olarak telkin ederdi. İki devri birden yaşamış bir kimse olan Sabri Şakir, ATATÜRK'ün eserini en iyi kıymetlendiren bir insandı. Dilci idi; Dil Kurubu'nun faaliyetini yakından takip ederdi. Bu kurumun hayriyet kurulu üyesi bulunuyordu. Bütün yazılarını öz türkçe olarak yazmakta devamlı bir itina gösterirdi. Bu, bazan da kendi zararına oluyordu.

Birkaç satır Sabri Şakir'in hususiyetlerini ifadeye kâfi değildir. Küçük yapıdaki bu insanın dimağlarda bıraktığı hayal büyüktür. Bu hayal, kendisinden uzaklaştıkça daha da büyüyecektir. Belki de Ankara Hukuk Fakültesinin yetiştireceği büyük hocalar zincirinin ilk halkalarından birisi o olacaktır.

Bu satırları yazarken, gözlerim doluyor, yalnız hocasını keybetmiş bir talebe olarak değil, kendime numune almağı çok istediğim bir insanı, hayatı hem başarı, hem şeref dolu bir öğretmeni onun şahsında görür gibi olduğum için.